

УДК 321.7.364.1

DOI: 10.35432/tisb292023287859

Любов Титаренко

*доцент кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка», к.політ.н., доцент
<https://orcid.org/0000-0001-8994-3467>
e-mail: lubowt@ukr.net*

Марія Холод

*аспірантка кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-7915-9935>
e-mail: kholod.maria.odessa@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

У статті розглянуто спрямованість політики держави, ефективність її функціонування (на основі реалізації цілей, завдань і напрямів державотворення) у надскладний час війни; узагальнено особливості публічної політики в умовах викликів війни; розглянуто ролі ідеологічних форм гуманітарної спрямованості, співвідношення з соціально-економічними та політичними аспектами у вітчизняній системі управління; досліджено особливості спрямування працівників публічного управління в напрямку гуманітарно-орієнтованого розвитку держави; окреслено фактори врахування історичного контексту та зарубіжного досвіду на тлі воєнного стану в Україні.

Ключові слова: публічна політика, суспільно-політичний розвиток, цивілізаційний розвиток, гуманітарний напрям, публічне управління, професійний потенціал, суспільні виклики і зміни, перспектива гуманістичних змін.

Lyubov Tytarenko

*Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences
ESI of Public Service and Administration Odesa Polytechnic National University,
PhD in Political Sciences, Docent
<https://orcid.org/0000-0001-8994-3467>
e-mail: lubowt@ukr.net*

Mariia Kholod

*PhD-student of the Department of Social and Humanitarian Sciences
ESI of Public Service and Administration Odesa Polytechnic National University,
<https://orcid.org/0000-0001-7915-9935>
e-mail: kholod.maria.odessa@gmail.com*

PECULIARITIES OF THE STATE PUBLIC POLICY IN THE CONDITIONS OF WAR CHALLENGES

The article considers the direction of the state public policy, the efficiency of its functioning (on the basis of goals realization, objectives and state formation directions) during the war time.

The peculiarities of public policy in the conditions of war challenges are discovered. The role of humanitarian ideological forms in correlation with socio-economic and political aspects in the domestic management system is considered. The peculiarities of humanitarian-oriented development of the state and public administration employees role are investigated. The factors of historical context and foreign experience are outlined under the martial law in Ukraine.

Key words: public administration, authorities, interaction between authorities and society, social-humanitarian orientation, socio-political development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний світовий порядок перебуває у стані інтенсивної трансформації, що передбачає перерозподіл важелів впливу і контролю над планетарними ресурсами, глобалізованою фінансово-економічною системою, енергетичною сферою, оволодінням новими територіями, регуляцією й домінуванням технологічних комунікацій, набуттям контролю над моделями і механізмами міжнародної системи безпеки.

Іншими словами, спрямованість політики держави розглядаємо в напрямку комплексного вирішення цих питань за умов цілісної, чітко вивіреної політики держави, мета якої - скоординувати діяльність суб'єктів країни, створити найсприятливіші умови для соціальної адаптації людей в умовах викликів і загроз з перспективою цивілізаційного розвитку країни, її відбудови, гуманістичних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Варто зауважити, що практично всі суспільні науки дають матеріал для тих чи інших подій і явищ. В останні роки значний внесок в обґрунтування методологічних підходів спрямованості політики держави зробили українські вчені (Є. Бородін, В. Борщевський С, Головатий, В. Головенько, П, Гай-Нижник, С. Дяченко, М. Нечипоренко та ін.). Проблематиці державної публічної політики присвятили наукові погляди вітчизняні вчені: Бакуменко В.Д., В. Барабаш, М. Буроменський, Н. Горішна, В. Гришко, Т. Гостева, Е. Лібанова, А. Шаповалов і ін. Надзвичайно важливими є методологічні розробки гуманітарної політики в Україні, що стосуються емпіричних досліджень, і насамперед опитувань громадської думки Сінайко О. О., Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Лібанової Е.М., Валевського О. Л. та ін. фахівців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Зауважимо, що на сьогодні новий управлінський курс цивілізаційного розвитку України окреслює проблематику спрямованості вітчизняної політики держави в умовах викликів війни. Характеризуючи політику держави в умовах війни, усвідомлюємо, що іде війна цивілізації з анти цивілізацією і у цих умовах важливо зберегти зважену, відповідальну та ефективно функціонуючу публічну політику для громадян нашої держави. Змінюється і спрямування всієї системи державного управління, що потребує гуманітарного підґрунтя з вирішення проблематики руйнації України, посилення спрямувань до внутрішньої інтеграції різноманітних верств населення.

Звідси і постають основні питання, що зумовлюють ефективність використання державою об'єктивних потенцій людського потенціалу: а) що і в який спосіб суспільство, держава, влада можуть і спроможні дати людям, котрі попали в скрутні життєві обставини внаслідок втрати домівки, майна, рідних та близьких; б) яким чином розвинути стійкість, морально-етичні цінності громадян, і, особливо молодого покоління, що активно залучене до відстоювання незалежності країни, з метою мотивації суспільства до відбудови після Перемоги, зниження напруги в суспільному середовищі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є – аналіз методологічних підходів та соціально-політичних досліджень спрямованості політики

держави в епоху викликів війни і деструктивних змін в напрямку гуманізації суспільства, спроба запропонувати перспективне бачення цивілізаційного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Агресія російської федерації проти України стала кульмінацією цивілізаційного протистояння й, водночас, яскравим свідченням імперського реваншизму Москви, що за умов і реалій ХХІ століття видається цілковитим анахронізмом. Об'єктивна дійсність вказує на невтішний висновок – ця війна для України та українського народу є не лише світоглядним протистоянням чи цивілізаційним зіткненням, а також і війною за право на життя, право вибору європейських цінностей [4;9;10].

Враховуючи те, що початок неоголошеної війни країни-сусіда 24 лютого 2022р. проти України є не що інше, як широкомасштабне вторгнення з неприхованою агресією проти суверенної, незалежної держави і демонстративним порушенням міжнародних норм, очевидно, що нашій країні нанесено не виправні руйнування, вбивства мирних мешканців, захоплення територій.

Окрім воїнів – захисників, страждання випали на долю цивільних людей, дітей, беззахисних тварин, екологію, а світ розділився на «до» і «після» часового виміру вторгнення державою-терористом в Україну, цинічним порушенням європейської та світової безпеки. Саме тому увесь цивілізований світ (як православно-християнський, так і ісламський; як буддистський або іудейський, так і атеїстичний; як світ політичний, так і світ діловий) має усвідомити, що людство може вижити за умов публічного сповідання загальнолюдських цінностей, тобто шляхом подолання тиранії політичних постатей, що призводять до всеохоплюючої ненависті, руйнують дамби та розв'язують війни.

Сучасний розвиток держави неможливий без спільної мети або цілей, що об'єднують усе населення, всі етноси в одну націю та відповідають спрямуванню світової цивілізації. Відомо, що ефективність державно-публічного управління визначається з точки зору якісного забезпечення потреб громадян і перспектив розвитку суспільства [2, с. 8-9]. У цей критично важкий, трагічний стан для нашої країни, лідери країн, світова спільнота має зрозуміти, що людські цінності цивілізованого життя мають стати сутністю, головною метою та місією світових цивілізацій. В нинішній надскладний період випробувань, настав час глибоко аналізувати стан державної політики стосовно рівня життя, працевлаштування, зайнятості населення та оцінювати їх ефективність як на сьогодні, так і на перспективу у контексті системної модернізації публічного управління, виконання діючої Стратегії подолання бідності в Україні [13, с. 1-5].

Актуальність даного дослідження обумовлена ситуацією, яка сьогодні особливо гостро постає двоєдиним завданням: зберегти і зміцнити апарат управління, здатний до ефективної роботи, і водночас знешкодити, блокувати ворога, перемогти агресора. Серцевиною проблем випробування України на сьогодні є те, що протягом багатьох років боротьби українського народу за незалежність нас супроводжують, і, супроводжували ризики, виклики, втрати самостійності. У свій час, подібну проблематику окреслив Е. Райнерт у своєму науковому бестселері: «Як багаті країни забагатіли..., і, чому бідні країни залишаються бідними» [15].

У цілому, мабуть, найстабільніші, найдосконаліші і найдемократичніші є ті суспільства, у яких в епоху складних соціально-політичних змін, змістом функціонування публічної служби є її формування і спрямування державою. Саме публічна служба, підґрунтям якої є публічна політика, стала складовою державної політики у сфері соціально-економічного, науково-культурного розвитку та являє собою систему заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, інформаційного, кадрового характеру, тобто механізмів, спрямованих на формування та збереження людського

потенціалу, молоді країни (навіть якщо молодь задіяна у війні), створення умов для вибору кожним свого життєвого шляху.

До основних проблем, які необхідно розв'язати на сучасному етапі, належать питання щодо подолання розриву між задекларованими підходами у сфері спрямованості політики держави на підвищення рівня соціальних стандартів населення та фактичним станом реалізації щодо подолання бідності в Україні людей різновікової категорії.

З одного боку, українське законодавство підвищення добробуту людей є таким, що має всі підстави вважатися одним з найкращих у Європі - як стандарт діяльності, пов'язаної з керівництвом, управлінням, контролем. На цьому акцентують увагу вітчизняні фахівці [1;2;6]. Проте, практика реалізації державної політики в Україні має забезпечити реалізацію положень Конституції, законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо впровадження цілей, завдань і функцій держави.

Практично, реалії життя характеризується тим, що задекларовані в законодавстві положення знаходять втілення у вигляді обмежених «пілотних проектів», а не реальних можливостей підвищення якості та рівня життя українських громадян. Постає питання практичного втілення правил етичної поведінки в обслуговуванні людей, в концептуалізації політики України на сучасному етапі реформ, ефективності публічного управління на професійній основі, залучення інвестицій, реалізації потенціалу молоді, людей різних вікових категорій, що регламентують норми зменшення безробіття тощо [7, с. 80-90]. До того ж законодавство з питань соціально-гуманітарних стандартів в Україні потребує модернізації, зокрема додаткового сприяння у працевлаштуванні населення в контексті євроінтеграційних процесів, визначаючи певний соціально-економічний або гуманітарний сектор посилення дієздатності держави. Особливо слід враховувати гарантії прав і свобод громадян в умовах введення воєнного стану, на чому акцентує увагу В. Гришко [6; 8, с. 81–84].

Водночас, слід зауважити, що кожний сектор механізму держави має, крім загальних, визначених Конституцією та іншими законами України правових норм, особливу нормативно-правову базу, що регулює секторальні, соціально - економічні відносини. Для прикладу, приєднавшись до ЄС, Україна з одного боку ризикує тим, що головним експортним продуктом країни виявиться людський потенціал, а грошові перекази мігрантів будуть головним джерелом іноземної валюти. З другого боку, можна допустити застереження, що ці заходи становитимуть не економічний прогрес, а регрес, бо на сьогодні, поки-що Україна охоплена війною і не приєдналася до ЄС, але всі ознаки даного явища вже наявні. Відповідно, мабуть немає сенсу доводити, що корупційний державно-управлінський механізм, який почав активно формуватись ще з перших років затвердження суверенітету, призвів до зниження добробуту більшої частин населення та зниження авторитету, іміджу країни. Тому постає питання підсилити публічну політику в Україні, долаючи виклики та розкриваючи її перспективи функціонування механізмів держави й державного апарату [7, с. 80-81].

У функціональному значенні під час півторарічної повномасштабної війни, мільйони покинули і продовжують покидати країну через страх війни, (що є природним для людини) і, через неможливість самореалізації (головним чином в трудовій сфері). Україна досі не має державної, системно - обґрунтованої стратегії розвитку суспільства з чіткою орієнтацією влади на підвищення якості життя громадян і відповідальності владних структур за динаміку рівня даної якості (як позитивної, так і негативної) перед громадянським суспільством [9;10].

Створюючи загальну картину гуманітарно-орієнтованої спрямованості державної політики в умовах викликів війни, постає необхідність реалізації нових механізмів публічного управління, що повинні полягати насамперед у виконанні функцій і завдань

управлінських кадрів на демократичних принципах, конституційних засадах в умовах ризику відбудови України і відродження після війни [9;10].

Значний внесок в обґрунтуванні методологічних підходів управлінської сфери започаткував засновник теорії раціонального управління М.Вебер на основі фундаментальних праць про сутність раціональної бюрократії - як основної форми управління суспільством [3, с. 10]. Раціональні методи наукових досліджень М. Вебера є актуальними і на сьогодні в контексті предметних висновків аналізу вітчизняної політики держави в умовах викликів і змін.

Сучасна епоха вітчизняного розвитку викликає потребу гіпотетичного прогнозу подальшого удосконалення системи державного управління, з усвідомленням того, у який спосіб цей процес буде розвиватися з часом, на перспективу. Вагоме значення на сьогодні має відповідальність владних структур, особливо за відсутності показників покращення якості життя громадян, або за наявності у професійній діяльності корупційної складової, що в державних органах та їх апараті повинно мати жорстку форму покарання на всіх рівнях державно-публічного управління – від місцевого до центрального, на постійній основі [2, с. 8-26].

Надзвичайно важливим показником є те, що в країнах Західної цивілізації розвинене громадянське суспільство контролює владу в рамках чіткого правового поля, що є формою прямої демократії і засобом безпосередньої влади народу, яка забезпечує взаємодію між владою і суспільством [3, с. 10]. Саме такий рівень демократії здатний створити умови для гідного рівня життя людей, запобігаючи прагненню поїхати з країни, залишити рідну домівку, шукаючи комфортного життя деінде.

Зауважимо, що в цілому Західна цивілізація з її громадянським суспільством і суттєвими елементами прямої демократії – є взірцем для України, яка стала на шлях наближення до Європи. В нинішній час серед низки стратегічних викликів перед нашою країною стоять завдання: з одного боку - перемогти, з другого – переконати владу до збільшення відповідальності перед громадянами, формуючи гуманітарно-орієнтований напрям вітчизняної державної політики і втілюючи цей напрям в життя. В той же час слід розуміти, що буде невірним для України просто скопіювати та повторити на своєму шляху даний формат прямої демократії. Це не потрібно і не можливо. Головна причина такої неможливості полягає в тому, що ключовим фактором побудови розвинутого демократичного суспільства є відповідна «політична зрілість» самих громадян, їх стратегічна готовність відстоювати країну, відбудувати, розвивати успішне суспільство і бути готовими до відповідальності жити в ньому [1; 5:8;9].

Розробка стратегічних завдань, на нашу думку, починається з визначення фактору, що обумовлює рух до цивілізаційного розвитку України в контексті цивілізації Заходу, до якого ми на сьогодні прагнемо. Для цього необхідно звернути особливу увагу на дві обставини. Перша з них – це пріоритет людської діяльності у всіх науково-технологічних і соціально-економічних процесах. Друга – соціально - політичний розвиток вітчизняної і сучасної Західної демократії, поліпшення контактів між публічною владою, що наділена повноваженнями, і громадянами.

Органи державної влади, що наділені державно-владними повноваженнями як зовнішнього, так і внутрішнього характеру аналізують ситуацію в країні, приймають, реалізують рішення у здійсненні ними організуючого впливу на сфери життя шляхом використання повноважень публічної влади з питань захисту країни, волонтерства і перспектив налагоджування життя [5,с.8-14].

Незважаючи на те, що у сучасному суспільстві апарат державного управління цілком побудований на бюрократичних принципах, надвелике значення мають культурні, морально-

етичні цінності людей, особливо молодого покоління з перспективою очікуваної перемоги над країною-терористом, збереження цілісності країни, її відбудови, відстоювання безпеки світу. Ці шляхи необхідно аналізувати і визначати як тенденції, які потім слід використовувати для розбудови, мирної, демократичної, соціально - орієнтованої держави [2;5;7]. Іншими словами слід зауважити, що усвідомлення місця і ролі ідеологічних форм гуманітарної спрямованості на етапі викликів війни, співвідноситься з соціально-економічними та політичними аспектами у вітчизняній системі управління, нормалізації регулювання всіх сторін життєдіяльності [4, с.4-5].

Разом з тим, у певний час, історично, в Україні зафіксовані національні традиції взаємодії влади й народу, аристократичного лідерства, етики управлінської взаємодії. Звернемось до минулого, оригінальних творів, настанов митрополита Іларіона часів Київської Русі та ін. мислителів. Для прикладу, у “Повчанні дітям” В. Мономаха описується ідеальний правитель, який залишив послання майбутнім поколінням: мужній і мудрий, він дотримується законів і традицій, закликає урядовців не зловживати владою, а синів – судити справедливо і послуговуватися добрими справами [14, с.63]. Традицію дослідження моральних аспектів влади, як специфічного виду суспільної діяльності, продовжили С.Оріховський, П.Могила, Т.Прокопович, П.Орлик, М.Драгоманов, В.Липинський та багато інших мислителів.

Поряд із цим, новий поштовх для розробки етики державного управління дало ХХ-ХХІ ст., себто попередньо наведені ознаки та особливості державно-службових відносин, що стимулювало науковий пошук і теоретичні розробки удосконалення вітчизняної системи державної служби.

Оскільки дотепер питання дослідження спрямованості політики держави залишається актуальною проблемою, на першому місці стоїть завдання принципового переосмислення самої моделі публічної політики держави в умовах війни. Як свідчить аналіз наукових джерел, існує п'ять рівнів розгляду моделей етики державного управління: 1). Осмислення моральної природи й моральне оцінювання держави як інституту. 2). Виявлення моральних засад державно-управлінської діяльності, на основі яких розробляється та здійснюється політика держави і які відображаються в конституції, законах, стратегіях, програмах і діях. 3). Вироблення етики окремих гілок влади (морального підґрунтя їх існування та діяльності): парламентської етики, етики державної служби, етики судової гілки влади. 4). Аналіз етичної складової організаційної культури установ (організацій) державного управління та морального клімату в колективах. 5). Конституювання етики державних управлінців як “особистісного зрізу” етики державного управління [5;7;8].

Принциповою рисою, що характеризує окреслену тематику є те, що в Україні проблеми гарантій прав і свобод громадян, етики державного управління викликають широкий дослідницький інтерес починаючи з кінця 90-х рр. ХХ ст. І нині ця тема актуалізує науковий пошук у публічному управлінні, етиці, політології, філософії публічного управління. “Ера етики та організаційної культури» у контексті публічного управління в різних сферах суспільного життя та у відповідних правових формах продовжується [5;6;8;12]. В нинішній час реалії життя такі, що фахівці підбивають півторарічні підсумки війни, і у зв'язку з цим хотілося б звернути увагу на такий важливий момент: війна, яка потребує мобілізаційних сил, волі і стратегічного мислення державного керівництва на сьогодні, потребує цілеспрямованої гуманітарно-орієнтованої на людей політики.

В даному випадку приєднуємося до наукової позиції українських вчених, які вважають, що для збереження потенціалу нації слід вести мову про два види спрямованості політики держави в системі державного управління — старої й нової [7, с. 87]. Якщо основою першої були знання й досвід, то нове державно-публічне управління постає чинником

гуманітарної спрямованості людського потенціалу і прогресивних змін [7, с. 87].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, спрямованість політики держави, ефективність її функціонування, розглядаємо на основі реалізації цілей, завдань і напрямів державотворення у надскладний час війни:

- а) перехід до програмно-цільового управління в умовах воєнного стану;
- б) формування лібералізованих моделей державного управління;
- в) просування управлінських систем до власного оновлення, до оновлення належно-організованого і ефективного управління;
- г) перетворення державного управління і місцевого самоврядування в процес надання людям життєво-необхідних соціальних послуг;
- д) підвищення рівня управлінської етики, психологічної культури гуманітарного змісту в системі державного управління.

Відповідно до інтенсифікації воєнних дій, комплексне вирішення гострих і болючих питань лежить в площині гуманітарно - орієнтованої публічної служби з перспективою Перемоги, відбудови зруйнованих територій, реалізації гуманістичних змін. Усе перелічене становить основу соціально-орієнтованої публічної політики держави на середньострокову і подальшу перспективу цивілізаційного розвитку країни.

Таким чином, наукові дослідження та технологічні розробки протистояння агресору розвиваються з дотриманням принципу паритетності в реалізації воєнної та цивільної, економічної та гуманітарної сфери публічної політики із забезпеченням синергії людського потенціалу. Для України важливим є усвідомлення необхідності вивчення та імплементації успішних практик публічного управління високорозвинених країн з урахуванням вітчизняної специфіки для забезпечення структурної перебудови і відбудови країни на нових засадах.

Література

1. Борщевський С. Війна проти України. Другий фронт: гуманітарний /С.Борщевський // День. – 2016. – № 179. – від 5 жовтня.
2. Буроменський М. В. Міжнародне право на тлі викликів ХХІ століття. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матер. І Харк. міжнар.- прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р.: у 2 ч. Харків, 2015. Ч. 1. С. 5–17.
3. Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння / Макс Вебер; з нім. пер. М.Кушнір.–К.: Вид. дім. «Всесвіт», 2012. –112 с.
4. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / Павло Гай-Нижник. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
5. Гайдученко С. О. Організаційна культура у контексті публічного управління: Монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. – 344 с.
6. Гарантії прав і свобод громадян в умовах введення воєнного стану. URL: <https://ron.org.ua/novyny/6744-garantiyi-prav-svobod-gromadyan-v>
7. Горбатюк С. Концептуалізація моделі гуманітарної політики в Україні на сучасному етапі реформ. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1 с. 80-90
8. Гришко В. Квадрат ефективності публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17–18. С. 81–84.
9. Дяченко С. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. Укрінформ. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3493522-ak-nam-vidbuduvati-ukrainu-uspisni-svitovi-kejsi-povoennogo-vidnovlenna.html>
10. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху

для України. Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas>

11. Сінайко О. О., Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валецький О. Л. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 126 с.

12. Портрет абсолютно іншого українця. Інтерв'ю НВ із професоркою Е. Лібановою про кардинальні зміни в суспільстві: Чорноморські новини. Одеська обласна громадсько-політична газета. № 25-26 (22348-22349) четвер-субота 7-9 квітня 2022 р. <https://chornomorka.com/archive/22348-22349/a-15929.html>

13. Про схвалення Стратегії подолання бідності. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р Київ. Документ 161-2016-р, чинний, поточна редакція — Прийняття від 16.03.2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text>

14. Титаренко Л., Холод М., Публічне управління в контексті соціально-гуманітарного розвитку освітнього простору (в умовах війни). Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. ГО "Асоц. дослідн. держ. упр.", ГО "Одес. ін-т соц. технол." — Одеса, 2022-23. — Вип. 27. — С. 61-70.

15. У пошуках втраченої економіки. Ерік Райнерт. «Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни залишаються бідними» <https://commons.com.ua/uk/u-poshukah-vtrachenoyi-ekonomiki>

References

1. Borshchevskiy S. War against Ukraine. The second front: humanitarian / S. Borshchevskiy // Day. – 2016. – No. 179. – dated October

2. Buromens'kuу M. V. Mizhnarodne pravo na tli vyklykiv KHKHI stolittya. Aktual'ni problemy suchasnoho mizhnarodnoho prava : zb. nauk. st.vid 27 lystop. 2015 r. : u 2 ch. Kharkiv, 2015. CH. 1. S. 5–17.

3. Weber M. Economy and society: essays on the sociology of understanding /Max Weber; with him trans. M. Kushnir. - K.: Ed. House. "Universe", 2012. -112 p.

4. Gai-Nyzhnyk P. P. Russia against Ukraine (1990–2016): from the policy of blackmail and coercion to a war of absorption and attempts at destruction / Pavlo Gai-Nyzhnyk. - K.: "MP Lesya", 2017. - 332 p.

5. Hayduchenko S. O. Orhanizatsiyna kul'tura u konteksti publicnoho upravlinnya: monohrafiya. Kharkiv : Drukarnya Madryd, 2016, 344 s.

6. Harantiyi prav i svobod hromadyan v umovakh vvedennya voyennoho stanu. URL:<https://pon.org.ua/novyny/6744-garantiyi-prav-svobod-gromadyan-v>

7. Horbatiyuk S. Kontseptualizatsiya modeli humanitarnoyi polityky v Ukrayini nasuchasnomu etapi reform. Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya. 2018. Vyp. 2 (55). CH.1 s. 80-90

8. Hryshko V. Square of efficiency of public administration. Investments: practice and experience. 2020. No. 17–18. P. 81–84.

9. Dyachenko S. How to rebuild Ukraine. Successful world cases of post-war recovery. Ukrinform. Access mode: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3493522-ak-nam-vidbuduvati-ukrainu-uspisni-svitovi-kejsi-povoennogo-vidnovlenna.html>

10. Nechiporenko M. Renaissance after the war. World experience of economic success for Ukraine. Access mode: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas>

11. Sinaiko O.O., Tyshchenko Yu.A., Kaplan Yu.B., Mykhailova O.Yu., Valevskiy O.L. Humanitarian policy in Ukraine: challenges and prospects (White book): analyst. add. / for general ed. Yu. B. Kaplan, Yu.A. Tyshchenko. Kyiv: NISD, 2020. 126 p.

12. Portrait of a completely different Ukrainian. Interview of НВ with the professor E. Libanova about radical changes in society: Black Sea News. Odesa regional social and political newspaper. No. 25-26 (22348-22349) Thursday-Saturday, April 7-9, 2022 <https://chornomorka.com>

com/archive/22348-22349/a-15929.html

13. On the approval of the Poverty Alleviation Strategy. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16, 2016 No. 161-r Kyiv. Document 161-2016, valid, current edition — Adoption dated 03/16/2016. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#Text>

14. Tytarenko L., Kholod M., Public administration in the context of social and humanitarian development of the educational area (in the conditions of war). Theoretical and applied issues of state formation: electronic. of science profession. kind. GO "Assoc. Research State Administration", GO "Odesa Institute of Social Technology." – Odesa, 2022-23. - Issue 27. – pp. 61-70.

15. In search of the lost economy. Eric Reinert. "How rich countries got rich... and why poor countries remain poor" <https://commons.com.ua/uk/u-poshukah-vtrachenoyi-ekonomiki>